

SIKU KUU YA BWANA

Usomi wa Kitabu cha Yoeli

Nabii Yoeli alitabiri ujio wa “siku kuu ya kutisha wa Bwana,” wakati Mungu atakapomwaga hasira Yake juu ya wanadamu waovu. Lakini pia alitabiri wakati wa toba na urejesho Mungu atakapomwaga Roho Wake juu ya wadogo na wakubwa, wana na mabinti, na kwa watumwa wa kiume na wa kike. Unabii huu ulitimizwa, angalau kwa sehemu, wakati wa mitume. Lakini ujumbe wa Yoeli unao umuhimu kwa wakati wetu?

Utangulizi

Katika sura tatu fupi kitabu cha Yoeli kinatuchukua kutoka kwa pigo la nzige la kale hadi kwa siku ya mwisho ya Bwana. Je! Matukio mawili yaliyotengana sana kwa wakati na hivyo kutofautiana katika maudhui yanaweza kuhusiana kwa njia gani? Kwa nabii Yoeli, ambaye alionekana kushuhudia uharibifu uliofanywa na nzige hawa waharibifu, uunganisho uliimarishwa kwa urahisi. Akijua baraka zilizoahidiwa na laana zilizomo katika Agano ambalo Mungu alikuwa ameanzisha na Israeli, busara ya nabii huyo ilimwezesha kuona katika pigo la nzige ishara ya siku kubwa ya uharibifu wa siku za usoni za watu wake. Habari mbaya ni kwamba siku ya baadaye ya ziara – inayoitwa “siku kuu na ya kutisha ya Bwana” italeta uharibifu mbaya zaidi – zaidi ya pigo lolote la nzige. Lakini siku ya Bwana sio habari mbaya sana. Ni wakati wa hukumu, kwa uhakika; lakini pia ni wakati wa toba na urejesho, wakati wa uamsho na kurejeshwa upya kiroho. Kwa kweli, nabii anaielezea kama wakati ambapo Mungu atamwaga Roho Wake juu ya vijana na wazee, wana na binti, na watumishi wanaume na wanawake.

Lakini ahadi ya Mungu ya kumwagwa kwa Roho haizuiliwi kwa siku ya baadaye ya Bwana. Katika Agano Jipya, Petro anataja unabii wa Yoeli juu ya tukio hili la kushangaza na inatumika moja kwa moja kwa kile kilichokuwa kinatokea wakati huo na pale. Utafiti wa uangalifu wa mpangilio wa matukio yaliyotabiriwa na Yoeli yanafunua kwamba Petro alikuwa kwenye lengo kamili. Kinyume na madai ya wakosoaji, mtume hakuondoa utabiri wa Yoeli nje ya muktadha; wala hakuitumia vibaya.

Yoeli alitabiri wakati Hekalu lilipokuwa limesimama na ukuhani bado ulikuwepo. Lakini ni ngumu kubainisha tarehe sahihi ya kitabu hicho. Ushahidi ndani ya maandishi imesababisha wasomi wengi kuamini kuwa kazi hii ni ya karne ya tisa Kabla ya Kristo. Tarehe hii kwa sehemu inategemea marejeleo ya Yoeli juu ya uvamizi unaotarajiwa wa nchi ya ahadi, ingawa maelezo ya nabii juu ya tukio hili linalokaribia inalingana na angalau uvamizi tatu zinazojulikana: uvamizi wa Waashuru wa 701 KK., uvamizi wa Babeli wa 598, na uvamizi Babeli wa 588. Utafiti huu hauhitaji maoni juu ya tarehe ya kitabu.

Kama Yoeli mwenyewe, tunajua machache kumhusu. Hajatajwa katika kitabu kingine chochote cha Agano la Kale, na kitabu kilicho na jina lake kinatuambia jina lake tu na jina la Baba yake. Lakini alikuwa kuhani? Mkulima? Marejeleo yake kwa kazi zote mbili yanaweza kutuongoza kwamba alikuwa mmoja au mwingine, lakini hatuwezi kuwa na uhakika kwa sababu kitabu hicho kwa urahisi haisemi.

Juu ya hili tunao uhakika: Unabii wa Yoeli sio masalio ya bure, lakini unao maana kubwa kwa wote watakaoisoma na kuitii ujumbe wake.

I. Kutarajia Siku ya Bwana Pigo Kali Ya Nzige

1 Neno la Bwana lililomjia Yoeli, mwana wa Pethueli: 2 Sikieni haya, enyi wazee; sikilieni, wenyeji wote wa nchi! Je! Mambo haya yamekuwako katika siku zenu, Au katika siku za baba zenu? 3 Waarifuni watoto wenu habari yake, na Watoto wenu wakawaambie watoto wao, na watoto wao wakakiambie kizazi kingine. 4 Yaliyosazwa na tunutu yameliwa na nzige, na yaliyosazwa na nzige yameliwa na parare; na yaliyosazwa na parare yameliwa na madumadu. 5 Levukeni, enyi walevi, na mkalie; pigeni yowe, ninyi nyote mnywao divai, kwa sababu ya divai mpya, maana umekataliwa mbali na vinywa vyenu. 6 Maana taifa limepanda juu ya nchi yangu, lenye nguvu, tena halina hesabu; meno yake ni kama meno ya simba, naye ana magego ya ya simba mkubwa. 7 Ameuharibu mzabibu wangu; amevunja mtini wangu; ameyaumbua magamba yake kabisa; ameuangusha chini; matawi yake yamemefanywa kuwa meupe (Yoeli 1:1-7).

Mstari wa kwanza unatangaza asili ya onyo la nabii. Yoeli, ambaye jina lake linamaanisha “Yahweh ni Mungu,” ni mjumbe tu. "Neno" ambalo anawaletea watu wake limetoka kwa Yahweh.

Maelezo ya Yoeli juu ya upotezaji mkubwa wa kilimo unaoletwa na wimbi baada ya wimbi la nzige wanaokula huangazia masharti yaliyowekwa katika Agano kati ya Mungu na taifa la Israeli. Muda mrefu kabla ya wakati huo, Mungu alikuwa ameahidi taifa hili baraka kwa utiifu wa Amri zake na laana kwa kutotii. Ikiwa watu wangukuwa waangalifu kwa kufanya yote hayo ambayo Mungu alikuwa ameamuru, angewatukuza "juu juu ya mataifa yote ya dunia" (Kumbukumbu la Torati 28:1). Mazao yao yangukuwa sana, na chakula yangukuwa mingi kwao na watoto wao wengi wenye afya; mifugo yao yangeongezeka; adui wao wangegeuka na kuwakimbia, na hakuna nguvu ya kigeni itakayowatawala (aya 2-14). Walakini, wakishindwa kuzitii amri za Mungu mambo yaliyo kinyume yatatokea – hawatapata mazao, kutakuwa na ukame, njaa, magonjwa, watahindwa mikononi mwa adui, na mwishowe, kupoteza ardhi yao (aya 15–68).

Pigo la nzige aliyoiishuhudia Yoeli ilitokana na watu kutotii amri yaliyowekwa katika Agano. Mungu alikuwa amewaonya mababu zao, “Mbegu nyingi utazichukua nje shambani, lakini utavuna haba; kwa kuwa nzige watazila ” (Kumbukumbu la Torati 28:38).

Magonjwa ya kilimo yalitofautiana kwa kiwango, mengine yakisababisha hasara kubwa zaidi kuliko zingine. Hii ilikuwa moja kati ya yaliyo mbaya zaidi. Ilikuwa ya aina ambayo haisahauliki haraka lakini inazungumziwa kwa vizazi vijavyo (Yoeli 1:3).

Nabii anafafanua nzige wanaovamia kama "taifa" kubwa na lenye nguvu ambalo linaingia na kuvua ardhi ya baraka ambayo Mungu alikuwa amewapa hapo awali. Hili ndilo kidokezo cha kwanza cha kile itadhihirisha uchungu ulio wazi: Pigo la nzige, kama lilivyokuwa ya uharibifu, ni ishara tu ya kilicho kibaya zaidi! "Siku ya Bwana" inakaribia! Jeshi lake la nguvu hivi punde intaweza kutoa kivuli chake cha kutisha juu ya uso wa nchi!

Ibada ya Hekaluni Imeathiriwa

8 Omboleza kama mwanamwali avaaeye magunia kwa ajili ya mume wa ujana wake. 9 Sadaka ya unga na sadaka ya kinywaji zimekataliwa mbali na nyumba ya BWANA; Hao makuhani, wahudumu wa BWANA wanaomboleza (Yoeli 1:8, 9).

Nabii huyo anaashiria wito wa aina ya huzuni kubwa ambayo mwanamwali angepitia ikiwa mume aliyekusudiwa alichukuliwa kabla ya harusi kufanyika. Upotevu wa mazao na upungufu wa chakula unaosababishwa kwa watu pamoja na mifugo yao ni sababu ya kutosha ya kuomboleza, lakini Yoeli anatambua kuwa athari mbaya za pigo la nzige juu ya mfumo wa dhabihu – moyo hasa wa maisha ya kidini ya taifa – ni, kwa maana fulani, sababu kubwa zaidi ya huzuni.

Dhabihu na matoleo ya Hekalu huko Yerusalemu yalikuwa sehemu muhimu ya mfumo wa ibada ya Israeli. Kila toleo lilikuwa (kwa kweli) kielelezo cha unyenyekevu na shukrani kwa Mungu wa agano. Wingi wa mazao ya kilimo yaliyoletwa kwa Hekalu yalilikuwa ukumbusho wa daima wa ahadi za baraka ambazo Mungu alikuwa amezifanya muda mrefu kabla ya (Kumbukumbu la Torati 28). Lakini sasa, upotezaji wa kilimo ulioletwa na pigo la nzige ilitishia mfumo wa dhabihu. Ukuhani wa kuomboleza na ukosefu wa matoleo ulikuwa ukumbusho mkali kwamba ulinzi wa Mungu ulikuwa umeondolewa, na ulihudumiwa kama ishara ya matokeo yasiyo mazuri ya kutokuwa waaminifu.

Laana za Kutotii

10 Shamba limeharibika, nchi inaomboleza; maana nafaka imeharibika, divai mpya imekauka, mafuta yamekauka. 11 Tahayarini, enyi wakulima; pigeni yowe, enyi watunzaji wa mizabibu; kwa ajili ya ngano na shayiri; maana mavuno ya mashamba yamepotea. 12 Mzabibu umesinyaa, mtini mti umevia; Nao Mkomamanga na mtende na mtofaa; Naam miti yote ya mashamba imekauka; Maana furaha imekauka katika wanadamu (Yoeli 1:10-12).

Kama makuhani wa Hekalu, wakulima wanaomboleza kwa sababu ya hasara kubwa. Mashamba ambayo yalitoa mazao sana katika miaka ya nyuma sasa ni tasa. Mizabibu na miti yamevuliwa matunda yao. Tena tunakumbushwa kuhusu ahadi za Mungu za baraka tele katika hali ya utiifu wa sheria Zake, na juu ya uharibifu wa kuchukuliwa kwa baraka hizo kwa sababu ya kutotii.

Mungu alikuwa amekusudia kuendelea kumwaga baraka zake juu ya watu wa Israeli, na angefanya hivyo wangeendelea kuwa waaminifu. Ilikuwa ni hamu Yake kuwaweka katika “nchi ya ngano na shayiri, ya mizabibu na mitini na mkomamanga, nchi ya mizeituni na asali, nchi ambayo mtakula mkate bila uhaba, ambayo hamtakosa chochote” (Kumbukumbu la Torati 8:8, 9). Hii wangekuwa nayo, lakini badala ya matunda mazuri ya ardhi walichagua kula tunda la kutotii, ambayo ni “zabibu za hasira.”

Kupitia Musa, Mungu alikuwa ameonya, “Miti yako yote na mazao ya nchi yako, nzige watakuwa nayo” (Kumbukumbu la Torati 28:42). Taifa la waasi wa siku za Yoeli halingeweza tena kuchukua maonyo ya Mungu kwa kizazi cha Kutoka kama ya kizamani.

Wito wa Toba

13 Jikazeni mkaomboleze, enyi makuhani; pigeni yowe, enyi wahudumu wa Madhabahu; Njoni mlale usiku kucha katika magunia, enyi wahudumu wa Mungu wangu! Kwa kuwa sadaka ya unga na sadaka ya kinywaji zimezuiwa katika nyumba ya Mungu wenu. 14 Takaseni saumu, iteni kusanyiko la dini, wazee na wakusanye wenyeji wote wa nchi; waende nyumbani kwa BWANA Mungu wenu; na kumlilia BWANA (Yoeli 1:13, 14).

Makuhani walipaswa kuhudumu katika ibada zote za dhabihu na kuhakikisha kuwa mila na sherehe za Maskani (au Hekalu) yalifanywa vizuri. Waliwakilisha watu mbele za Mungu, na walipaswa kuwafundisha Waisraeli sheria za Mungu na maagizo. Kama viongozi wa kiroho wa taifa, ni muhimu kwamba toba ianze nao. Mungu anawaita kujivalisha nguo za gunia, ishara ya nje ya toba ya moyo, na wito wa kufunga na sala kwa bidii.

Katika Maandiko, kufunga ni kielelezo cha mwili wa majuto na toba. Mfano muhimu wa kufunga kama hiyo iko katika maelezo ya kimaandiko ya Ninawi kwa utabiri wa nabii Yona. Wakati Yona aliwatangazia watu wa Ninawi kuwa hivi karibuni Mungu angeuangusha mji wao, “walitangaza kufunga, na kujivika nguo za magunia, tangu yeye aliye mkubwa hata aliye mdogo wao” (Yona 3:5). Mfalme alitangaza kufunga kwa watu wote wa Ninawi, na kuwataka watu kulia kilio cha huruma kwa Mungu wakati waliamua kugeuka kutokana na njia zao mbaya (aya 6-8). Mungu alijibu toba yao kwa kulighairi neno lile baya, ambalo alisema atawatenda, asilitende (aya ya 10).

Sio tendo la kujiepusha na chakula na vinywaji ambalo husababisha Mungu kuzuia adhabu. Badala yake, ni *mabadiliko ya ndani*, yanayodhihirishwa kupitia “aliyevunjika na kupondeka moyo” (Zaburi 51:17), hiyo huleta mwikio mzuri kutoka kwa Mungu. Raha za chakula na kunywa huonekana kutofaa wakati wa kipindi hicho cha maumivu ya moyo na toba.

Hii ndio aina ya kufunga Yoeli anawaza wakati anapowaita makuhani watakase kufunga na kuwaita wazee na watu kumlilia Mungu. Anajua kuwa afya ya taifa hutegemea sana hali ya kiroho ya watu ambao hufanya taifa. Ikiwa watu wa kutosha watamgeukia Mungu kwa mioyo yao yote, taifa litaokolewa; lakini ikiwa sio hivyo, jambo baya zaidi kuliko pigo la nzige liko katika siku za usoni.

Maelezo ya Ukiwa

15 Ole wake siku hii! Kwa maana siku ya Bwana inakaribia, nayo itakuja kama uangamivu utokao kwake aliye Mwenyezi. 16 Je! Chakula hakikukatiliwa mbali mbele ya macho yetu? Naam, furaha na kicheko mbali na nyumba ya Mungu wetu? Naam, furaha na kicheko mbele ya Mungu wetu? 17 Mbegu zinaoza chini ya udongo wake; ghala zimeachwa ukiwa; mabanda yamevunjika; kwa maana nafaka imekauka. 18 Jinsi wanyama wanavyougua! Makundi ya ng'ombe yamefadhaika, kwa sababu hawana malisho; naam, makundi ya kondoo yamepata mateso. 19 Ee Bwana, nakulilia wewe; Kwa maana moto umeyala malisho ya nyikani; Na miali ya moto umeyateketeza miti ya mashamba. 20 Naam, wanyama wa mashamba wanakutwetea wewe; kwa maana vijito vya maji vimekauka; na moto umeyateketeza malisho ya nyikani (Yoeli 1: 15–20).

Pigo la nzige lilikuwa sehemu tu ya shida. Mashamba yaliyopotea sasa yamekuwa tasa chini ya anga isiyo na mawingu ya msimu wa joto. Nzige walikuwa wameharibu mazao, na joto la majira ya joto na ukosefu wa mvua kulisababisha malisho yaliyoharibiwa na maji yasiyotosha. Tena, maelezo ya nabii huleta mawazo yetu kwa ahadi ya Mungu ya laana ya kutotii: “Na mbingu zako zilizo juu ya kichwa chako zitakuwa shaba, na nchi iliyo chini yako itakuwa chuma. Bwana atafanya mvua ya nchi yako iwe vumbi na mchanga; itakujilia juu yako kutoka mbinguni hata ungamie” (Kumbukumbu la Torati 28: 23,24).

Yoeli anaelezea ukiwa ambao ulikuwa umeshatokea na machafuko ambayo watu walikuwa wamepitia kwa muda. Hadi wakati huu, maelezo ya Yoeli yamekuwa katika wakati uliopo. Lakini sasa, nabii anaunganisha dhiki ya sasa na kitu ambacho kinakuja – wakati mkubwa zaidi wa shida ambao uko katika siku za usoni.

Yoeli anaonya kwamba “siku ya Bwana inakaribia.” Manabii wengine wanne katika karne nne tofauti walitoa onyo sawa (Isaya 13:6; Ezekieli 30:3; Obadia 15; Sefania 1:7, 14). Katika kila kisa, siku ya Bwana ilikuwa karibu, na ilikuwa siku ya ziara ya kimungu ambapo ghadhabu ya Mungu ungemwagwa juu ya wasiomcha Mungu.

Mtume Petro, akiandika karne nyingi baadaye, anaweka wazi siku ya Bwana katika siku za Usoni, na kuihusisha na wakati wa Ujio wa Kristo kwa Mara ya Pili (2 Petro 3:3–12). Hii ni “siku kuu ya...ghadhabu” ambayo mtume Yohana alitabiri (Ufunuo 6:17).

Lakini hii inawezekanaje? Je! Manabii na mitume wanaoishi mamia ya miaka mbali wanawezaje kusema kwamba siku ya Bwana iko *karibu*?

Siku ya Bwana ni siku *yoyote* ya ziara ya kimungu. Mungu ameingilia kati na kuleta uharibifu na ukombozi mara nyingi katika siku za nyuma, na kila tendo ya kiungu ilikuwa “siku ya Bwana.” Kila siku ya ziara ya kimungu inarejelea na kutumika kama mwanzo wa *mwisho* wa hukumu ya mwisho wa nyakati za kisasa. Kwa hivyo siku ya Bwana inaweza kuwa karibu au mbali. Kwa Yoeli na manabii wengine wa Agano la Kale, siku ya Bwana ilikuwa karibu katika adhabu hiyo ya kimungu wa kutotii. Walakini, kwa kuwa ahadi ya Mungu kwa wasio mcha Mungu haukuchoshwa kamwe katika uingiliaji wowote wa zamani, ambayo ni Siku ya mwisho ya Bwana katika siku za usoni.

II. Hukumu na Urejesho

Hukumu Inayokuja

1 Pigeni tarumbeta katika Sayuni; pigeni na kelele kwenye mlima wangu mtakatifu; Wenyeji wote wa nchi na watetemeka; kwa maana siku ya Bwana inakuja. Kwa sababu inakaribia, 2 siku ya giza na weusi, siku ya mawingu na giza kuu! Kama mapambazuko yakitandazwa juu ya milima, hao ni wakuu, tena wenye nguvu; mfano wao haukuwako kamwe, wala hautakuwako baada ya hao, hata katika miaka ya vizazi vingi. 3 Moto unakula mbele yao; na nyuma yao miali ya moto inateketeza; naam, hiyo nchi inafanana na bustani ya Adeni mbele yao, na nyuma yao imekuwa jangwa tupu; naam, hakuna aliyeokokaaspatikane nao. 4 Kuonekano kwao ni kama kuonekana kwa farasi; na kama wapanda farasi ndivyo wanavyopiga mbio. 5 Kama mshindo wa magari ya vita juu ya vilele vya milima, ndivyo warukavyo; kama mshindo wa miali ya moto ilapo mabua makavu, kama mashujaa waliopangwa tayari kwa vita. 6 Mbele yao watu wanahabgaika, nyuso zote zimegeuka kuwa nyeupe kwa hofu. 7 Hupiga mbio kama mashujaa; huupanda ukuta kama watu wa vita; nao huendelea mbele kila mmoja katika njia zake; wala hwapotoshi safu zao. 8 Wala hapana mmoja amsukumaye mwenzake; huendelea mbele kila mmoja katika njia yake; hujifanyizia njia kwa nguvu kati ya silaha. 9 Huurukia mji, hupiga mbio juu ya ukuta; hupanda na kuingia ndani ya nyumba, huingia madirishani kama aingiavyo mwivi. 10 Nchi inatetemeka mbele yao; mbingu zinatetemeka; jua na mwezi hutwa giza na nyota huacha kuangaza. 11 Naye BWANA anatoa sauti yake mbele ya jeshi lake, maana matuo yake ni makubwa sana; kwa maana yeye ni hodari atelezaye neno lake. Kwa kuwa siku ya BWANA ni kuu, yenye kitisho sana; naye ni nani awezaye kuistahimili? (Yoeli 2:1-11).

Ukweli kwamba siku ya Bwana “inakuja” inaonyesha kwa nguvu kabisa kwamba matukio haya yaliyoelezwa katika 2:1-11 ni ya siku za usoni kwa pigo la nzige, ambayo tayari imefanyika. Zaidi ya hayo, uharibifu ulioelezwa katika 2:1-11 unaonyesha kuwa hii ni pigo ya aina tofauti na ya awali.

Hii ni mara ya pili Yoeli anazungumzia juu ya siku ya Bwana inayokaribia kwa kasi. Nabii anaonya juu ya uvamizi unaokuja, na anaeleza wavamizi kwa njia ya ukumbusho wa pigo la nzige ya sura ya kwanza. Idadi yao ni kubwa sana hadi ujio wao wa umbali huonekana kama kivuli kikubwa. Wanaruka, wanaharibu, wanapanda juu ya ukuta, na kugeuza bustani ya paradiso kuwa nyika tupu. Nabii anatoa kutoka kwa pigo la mapema katika maelezo yake wa "watu hawa wakuu na wenye nguvu," lakini anaiweka wazi kuwa wavamizi hawa sio nzige.

Jeshi hili lililo kubwa sana haliwezi kuwa kundi lingine la nzige, kwa kuwa “aina yao haijawahi kutokea tangu zamani.” Uharibifu uliotokana na nzige na ukame ulikuwa mkubwa mno, kwa hivyo kundi lingine la nzige halingeweza kuleta uharibifu usioweza kulinganishwa.

Wavamizi wanaitwa wa "kaskazini" katika aya ya 20. Waashuri wote (wa mnamo 701 KK) na Wababeli (mnamo 598 na 588 KK) walivamia kutoka kaskazini, kwa hivyo unabii huo una uwezekano mkubwa wa kuhusu moja ya uvamizi hizi, kulingana na wakati Yoeli aliishi. Pigo la nzige lilitumika kama ishara ya uvamizi huu mbaya zaidi.

Kama ilivyo kwa pigo la nzige na ukame wa sura ya kwanza, unabii huu lazima uangaliwe kwa

mwanga wa laana za agano la Kumbukumbu la Torati 28: “Bwana atakuletea taifa juu yako kutoka mbali, kutoka ncha ya dunia, kama arukavyo tai ... naye atakuhusu katika malango yako yote kila upande (aya 49, 52).

Jeshi la kuvamia ni jeshi la Mungu. Inaweza kuonekana ya kushangaza kuwa mashujaa wa taifa la kigeni wanaitwa jeshi la Mungu, lakini inapaswa kueleweka kuwa wao ni jeshi la Mungu kwa maana hiyo kwamba Mungu anawatumia kuadhibu taifa lake mwenyewe.

Tumaini la Kipekee

12 “Lakini hata sasa,” asema BWANA, “nirudieni mimi kwa mioyo yenu yote, na kwa kufunga, na kulia, na kwa kuomboleza; 13 rarueni mioyo yenu, wala si mavazi yenu.” Mkamrudie BWANA, Mungu wenu, kwa maana yeye ndiye mwenye neema, amejaa huruma; si mwepesi wa hasira, ni mwingi wa rehema, naye hughairi mabaya. 14 N’nani ajuaye kwamba hatarudi na kugeuka, na kutuachia baraka nyuma yake, naam, sadaka ya unga, na sadaka ya kinywaji, kwa BWANA, Mungu wenu? 15 Pigeni tarumbeta katika Sayuni; takaseni saumu; kusanyeni kusanyiko kuu; 16 kusanyeni watu, litakaseni kusanyiko; kusanyeni wazee; kusanyeni watoto, na hao wanyonyao maziwa; Bwana arusi na atoke chumbani mwake, na bibi arusi katika hema yake. 17 Hao makuhani, wahudumu wa BWANA, na walie kati ya patakatifu na madhabahu na waseme, “Uwaachilie watu wako, Ee Bwana, wala usiutoe urithi wako upate aibu, hata mataifa watawale juu yao; Kwani waseme kati ya watu, ‘Yuko wapi Mungu wao?’” (Yoeli 2: 12-17).

Mungu anatoa wito kwa watu kumrudia Yeye kwa toba ya mioyo, na kuwahakikishia kwamba “hata sasa,” wakati huu wa kuchelewa, bado inawezekana kurekebisha uhusiano uliovunjika. Shida ni kutotaka watu, sio kwa Mungu. Upendo wake, rehema, na neema unazidi mipaka ya kawaida ya kibinadamu ya sifa hizi. Yeye si “mwepesi wa hasira” kwa kuwa Yeye huruhusu wakati mwingi wa toba, na kuwatuma manabii kuwaonya watu Wake na kuwapa nafasi ya kutubu kabla ya kuwaadhibu vikali. Mungu “hutubu uovu” kwa kuwa Yeye hubadilisha mwenendo wake na kuzuia adhabu – “Yeye hujiondoa kwa kutuma msiba” – wakati watu Wake humrudia kwa toba ya mioyo yote.

Kwa bahati mbaya, wengi wanaamini kwamba Mungu aliamua mapema kila tukio ambalo lingewahi kutokea katika kipindi chote cha historia ya mwanadamu, tangu mwanzo hadi mwisho. Hii uongo ulio wazi. Unabii wa Yoeli, pamoja na unabii mengine mengi ya Maandiko, hufunua asili ya masharti ya matamko ya kinabii. Hapa, Yoeli anatangaza kwamba siku ya Bwana iko karibu. Anaonyesha hata kwamba Mungu tayari amechagua na kutayarisha jeshi lake watakaotekeleza adhabu juu ya watu wake. Walakini, nabii anataja wito wa Mungu mwenyewe kwa toba katika kuwahakikishia watu kuwa maisha yao ya baadaye yanategemea iwapo wataacha uovu wao na kurejesha uhusiano wao na Mungu.

Yoeli anauliza, “Ni nani anayejua ikiwa hatageuka na kutubu, na kuacha baraka nyuma yake...?” Hii inakaribiana na matumaini yaliyotolewa na mfalme wa Ninawi aliyetubu baada ya kusikia tangazo la Yona la maangamizi juu ya mji (Yona 3:9). Swali sio vile Mungu atakavyojibu toba ya watu, bali *ni jinsi* atakavyojibu. Nani ajuaye? – Pamoja na kuzuia uvamizi, anaweza kurejesha kila kitu – kitu ambacho kilipotea, na kisha kuongeza baraka

zingine za ziada! Ukuhani ungeweza kuanza kujitolea dhabihu tena, na ibada ya furaha ya Mungu ungeweza kurejeshwa tena.

Yoeli anasisitiza wito wa Mungu wa kufunga na kutubu. Anaita mkutano mkubwa kabisa wa watu, bila kuachilia mtu yeyote, sio hata watoto, watoto wachanga, na waliofanya arusi. Anawaita makuhani, wahudumu wanaowakilisha watu mbele za Mungu, waje kwa Mungu kwa mioyo uliovunjika na kuomba kwa niaba ya umati uliokusanyika. Hapo tu ndipo Mungu angejiiondoa kwa kuleta msiba juu ya taifa — lakini ikiwa watu wangemtolea dhabihu ya moyo uliovunjika na uliopondeka, Angeifanya kwa furaha. Toba ndio ufunguo.

Ukombozi wa Kimungu

18 Hapo ndipo BWANA alipoona wivu kwa ajili ya nchi yake, akawahurumia watu wake. 19 BWANA akajibu, akawaambia watu wake; Tazameni, nitawaletea nafaka, na divai, na mafuta, nanyi mtashiba kwa hivyo; wala sitawafanya tena kuwa aibu kati ya mataifa. 20 Lakini jeshi lililotoka kaskazini nitaliondolea mbali nanyi, nami nitalifukuza mpaka nchi ya ukame na ukiwa; sehemu yake iliyo mbele itaingia katika bahari ya mashariki, na sehemu yake iliyo nyuma itaingia katika bahari ya magharibi; na uvundo wake utapanda juu, na harufu yake mbaya itapanda juu, kwa sababu ametenda mambo makubwa. 21 Ee nchi; Usiogope; furahi na kushangilia; kwa kuwa BWANA ametenda mambo makuu! 22 Msiogope, enyi wanyama wa kondeni; maana malisho ya jangwani yanatoa miche; na huo mti unazaa matunda yake, mtini na mzabibu inatoa nguvu yake. 23 Furahini, basi, enyi wana wa Sayuni, mkamfurahie BWANA, Mungu wenu; kwa kuwa yeye huwapa ninyi mvua ya masika, kwa kipimo cha haki, naye huwanyeshea mvua, mvua ya masika, na mvua ya vuli, kama kwanza. 24 Na sakafu za kupepetea zitajaa ngano, na mashinikizo yatafurika kwa divai na mafuta. 25 Nami nitawarudishia hiyo miaka iliyoliwa na nzige, na parare, na madumadu, na tunutu, jeshi langu kubwa, niliotuma kati yenu. 26 Nanyi mtakula chakula tele na kushiba, na kulihimidi jina la BWANA, Mungu wenu, aliyewatendea mambo ya ajabu; na watu wangu hawatatahayari kamwe. 27 Nanyi mtajua ya kuwa mimi ni katikati ya Israeli, na ya kuwa mimi ndimi BWANA, Mungu wenu, wala hakuna mwingine; na watu wangu hawatatahayari kamwe” (Yoeli 2:18-27).

Mungu anawahakikishia watu wanaotubu kwamba atamfukuza adui, kukomesha ukame, na kurejesha yote yaliyopotea katika pigo la nzige. Basi watu watafurahi mbele za Mungu, wakimsifu kama mtoaji mwaminifu anayewatetea, na kuwalinda watu Wake, na ambaye anakaa katikati ya Israeli.

Badala ya kuwaruhusu wavamizi kuichukua ardhi, Mungu atawatawanya, na kuwapeleka jangwani, katika "bahari ya mashariki", na Mediterania, ("bahari ya magharibi"). Kama Kumbukumbu la Torati 28:7 inavyosema, “Bwana atawafanya adui zako wainukao juu yako kupigwa mbele yako; watakuokea kwa njia moja, lakini watakimbia mbele kwa yako njia saba.” Kwa upande mmoja, sehemu hii yote inaelezea matokeo bora, na inapaswa kueleweka kama ya masharti. Kwa upande mwingine, inaashiria unabii wa urejesho wa muda mfupi (ambao ulitokea) na urejesho wa mwisho wa Israeli katika siku zijazo. Uhakikisho kwamba watu wa Mungu "hawataaibishwa tena kamwe" inaashiria kipindi cha baadaye wakati Mungu atakusanya

wazao wa Yakobo waliotawanyika na kufanya upya Agano nao (Yeremia 31:31-40; Ezekieli 37:21-28; 39:25-29).

Historia ya Israeli na Yuda ni historia ya laana na baraka. Wakati mwingine, manabii walionya juu ya ukaribu wa misiba ya kitaifa kwa sababu ya dhambi za watu; wakati mwingine Mungu aliwabariki watu kwa sababu walimgeukia kwa toba. Kwa bahati mbaya, "Uamsho" kama hizi mara zote zilikuwa za muda mfupi.

Kwa muhtasari, sehemu hii (2:18-27) inapaswa kueleweka kwa njia tatu: 1) Inaelezea matokeo bora na kwa hivyo ni ya masharti. 2) Inazungumza juu ya athari za muda mfupi wa toba za watu, na kurejelea matukio halisi katika historia ya Israeli. 3) Inaelezea kiunabii marejesho ya mwisho ya Israeli na kutimizwa kwa ahadi ya Mungu ya kukusanya watu waliotawanyika kwa nchi yao wenyewe, kurekebisha Agano lake nao, na kuwafanya taifa la kielelezo walilokusudiwa kuwa.

Matukio yaliyotabiriwa ya sehemu zifuatazo hatimaye yatatimizwa *baada* ya urejesho wa Israeli – wakati wa utawala wa milenia wa Kristo – lakini ni makosa kuweka wigo mzima wa utimilifu kwa unabii hizi upande mwingine wa Ujio wa Pili. Hakika, ahadi zilizomo katika hafla hizi zilizotabiriwa *tayari* zimetimizwa kwa kiwango fulani.

Roho wa Mungu Kumwagwa

28 *"Hata itakuwa, baada ya hayo, ya kwamba nitamimina roho yangu juu ya wote wenye mwili; na wana wenu, waume kwa wake, watatabiri, wazee wenu wataota ndoto, na vijana wenu wataona maono. 29 Tena juu ya watumishi wenu, wanaume kwa wanawake, katika siku zile, nitamimina roho yangu. 30 Nami nitaonyesha mambo ya ajabu katika mbingu na katika dunia, damu, na moto, na minara ya moshi. 31 Jua litageuzwa kuwa giza, na mwezi kuwa damu, kabla haijaja hiyo siku ya BWANA iliyo kuu na itishayo. 32 Na itakuwa ya kwamba mtu awaye yote atakayeliita jina la Bwana ataponywa; kwa kuwa katika Mlima Sayuni na katika Yerusalemu watakuwako watu watakaokoka, kama Bwana alivyosema, na katika mabaki, hao awaitao BWANA"* (Yoeli 2:28-32).

Neno "baada ya" katika aya ya 28 ni ya muhimu. Inatuambia kuwa matukio yaliyoelezewa katika mistari inayofuata hutokea wakati fulani *baada* ya matukio yaliyoelezewa katika sehemu za awali. Kumwagwa kwa Roho ya Mungu kutafanyika wakati fulani usiojulikana *baada* ya "Siku ya Bwana" iliyoelezewa katika 2:1-11. Hata hivyo, 2:31b inaonekana kuonyesha kwamba kumwagwa kwa Roho na hafla za mbinguni / duniani (2:30, 31) hufanyika *kabla* ya siku kuu na ya kutisha ya Bwana kuwasili.

Mzozo huu unaonekana unaweza kutatuliwa mara tu tutakapoelewa kuwa "siku ya Bwana" ya 2:1-11 ilitokea muda mrefu kabla ya wakati wa Kristo, na kwamba "siku kuu na ya kutisha ya Bwana" ya 2:31 ni ya *eskatolojia* ya Bwana – siku sawa "ya Bwana" iliyotajwa katika 1 Wathesalonike 5:2-4 na 2 Petro 3:10, na inaelezewa kupitia ishara yenye nguvu ya kitabu cha Ufunuo (6:15-17; 8:1-9:21; 11:15-19; 16:1-21; 19:1-21). "Siku kuu na ya kutisha ya Bwana" ni kilele cha siku zote za awali za ziara ya kimungu. Ishara mbinguni na duniani zitatangulia, na kutangaza kuwasili kwa siku hiyo. Roho wa Mungu itamwagwa kabla ya siku hiyo

kufika; walakini, asili ya milele ya baraka zilizoelezewa katika sehemu hii inaonyesha kuwa umwagikaji mkubwa utatokea *baada ya*, au *wakati*, wa siku ya *eskatolojia* ya Bwana.

Utimilifu wa awali wa unabii huu ulitokea Yerusalemu (Matendo 2), huko Samaria (Matendo 8), na Kaisaria (Matendo 10). Kulingana na mtazamo wa Mungu katika umilele, matukio haya na kumwagika kwa Roho Mtakatifu baadaye kunaonekana kama tukio kimoja. Tukio *lilianza* Siku ya Pentekoste wakati Roho alishuka na sauti “uvumi wa upepo” (Matendo 2:2), lakini haikuishia hapo. Iliendelea katika siku zilizofuata za Pentekoste, na *bado haijakamilika!*

Siku ya Pentekoste, Petro alitaja Yoeli 2:28-32 na kutangaza kwamba kumwagwa kwa Roho waliyokuwa wakipata ulikuwa utimilifu wa moja kwa moja wa unabii wa Yoeli (Matendo 2:16-21). Kwamba unabii huo ni wazi na chini ya utimilifu wa baadaye unaonyeshwa katika ahadi ya wokovu kwa "kila aitiaye jina la Bwana" (2:21; taz. Yoeli 2:32).

Kitabu cha Ufunuo kinafunua kwamba tukio la Pentekoste litarudiwa wakati wa mwisho, kabla tu ya siku kuu na ya kutisha ya Bwana. Wakati Kristo atafungua muhuri wa sita, tetemeko kubwa la ardhi linaloambatana (au kufuatiwa) na ishara za mbinguni hutokea (Ufunuo 6:12-14). Matukio haya sio tofauti na yale yaliyotabiriwa na Yoeli (Yoeli 2:30, 31), na, kama ishara ya unabii wa Yoeli, hizi zinaanza *kabla* ya siku ya mwisho ya Bwana. Hii imeonyeshwa katika Ufunuo 6:15-17, ambapo kila mtu kutoka kwa wafalme hadi kwa watumwa huita milima na miamba kuwaangukia na kuwaficha "usoni mwa [Mungu] aliyeketi juu ya kiti cha enzi, na kutokana na ghadhabu ya Mwanakondoo [Kristo]; kwa kuwa siku kuu ya ghadhabu yao [siku ya mwisho ya Bwana] imekuja. ...” Halafu, kabla ya Kristo kufungua muhuri wa saba, ambao unawakilisha Siku ya mwisho ya Bwana, Waisraeli 144,000 "wametiwa muhuri ... juu ya paji za nyuso" (7:3, 4). Hii ilifuatwa na "umati mkubwa ambao hakuna mtu awezaye kuhesabu, kutoka kila taifa" (7:9). Inavyoonekana, umati usiohesabika pia "umetiwa muhuri" kabla ya ghadhabu ya Mungu kumwagwa juu ya ubinadamu wenye dhambi.

Muhuri huwatenga watumishi wa Mungu kwa kinga dhidi ya ghadhabu ya Mungu wakati wa Siku ya Bwana tu (Ufunuo 9:4). Lakini muhuri unajumuisha nini? Paulo anaandika, “Wala msimuhuzunishe yule Roho Mtakatifu wa Mungu; ambaye kwa yeye *mlitiwa muhuri* hata siku ya ukombozi” (Waefeso 4:30). Wale wanaomgeukia Mungu kwa toba ya moyo na kukubali Yake masharti ya wokovu "*wametiwa muhuri* na Roho Mtakatifu aliyeahidiwa, ambayo ndiye arabuni wa urithi wetu mpaka tuupate kuimiliki” (1:13,14).

Waisraeli 144,000 na umati mkubwa kutoka mataifa yote wametengwa, au kutiwa muhuri, na Roho Mtakatifu mara moja kabla ya siku ya Bwana kuanza. Hii inaonyesha kumwagwa kwa roho kubwa kwingine kitatokea wakati wa mwisho. Labda itakuwa kubwa hata kuliko kumwagwa iliyotokea katika siku za mitume. Kwa kiwango chochote, ni hakika kwamba kumwagwa kinabii ya Roho haikuisha Yerusalemu ya karne ya kwanza, Samaria, na Kaisaria.

Ni muhimu pia kutambua kwamba unabii wa Yoeli juu ya Roho anayemiminikiwa sio kikwazo kwa mipaka ya taifa lililorejeshwa la Israeli. Roho wa Mungu anapaswa kumwagwa juu ya "*Wote wenye mwili*" (Yoeli 2:28), sio Waisraeli tu. Hii ni sawa na ahadi ambayo Mungu alikuwa amepea Ibrahimu, ambayo ni msingi wa agano kati ya Mungu na Israeli. Mungu alikuwa amemwambia Ibrahimu, "Nami nitakufanya kuwa taifa kubwa... na katika wewe *jamaa zote za*

dunia watajibariki [au watabarikiwa]" (Mwanzo 12:2, 3).

Mfano wa ahadi ya Ibrahimu unaonekana katika malezi na ukuaji wa Kanisa la Mitume. Watoto wa Ibrahimu walikuwa wa kwanza kupokea Roho hiyo, lakini muda mfupi baadaye Wasamaria na wengine wasio Waisraeli waliipokea. Mfumo unaonekana kurudiwa katika muhuri wa Waisraeli 144,000 na umati mkubwa kutoka mataifa yote. Itarudia mara moja tena wakati Ufalme wa Kimesiya utakapowekwa.

Utimilifu wa mwisho wa unabii wa Yoeli utapunguza utimilifu wa awali ulitokea siku za mitume.

III. Baraka za Kimungu kwa Sayuni

Maadui wa Israeli Waangushwa

1 "Kwa maana, angalieni, siku zile, na wakati ule, nitakapowarudisha mateka wa Yuda na Yerusalemu 2 Nitakusanya mataifa yote, nami nitawaleta chini katika bonde la Yehoshafau, na huko nitawahukumu kwa ajili ya watu wangu, na kwa ajili ya urithi wangu, Israeli, ambao wamewatawanya kati ya mataifa, na kuigawanya nchi yangu, 3 nao wamewapigia kura watu wangu, na mtoto mwanamume wamemtoa ili kupata kahaba, na mtoto mwanamke wamemwaza ili kupata divai, wapate kunywa. 4 Naam, na ninyi ni kitu gani kwangu, enyi Tiro, na Sidoni, na nchi zote za Ufilisti? Je! Mtanirudishia malipo? Au mtanitenda neno lo lote? Upesi na kwa haraka nitawarudishia malipo yenu juu ya vichwa vyenu wenyewe. 5 Kwa kuwa mmetwaa fedha yangu na dhahabu yangu, nanyi mmevichukua vitu vyangu vyema vipendezavyo, na kuviingiza katika hekalu zenu. 6 Tena watoto wa Yuda na watoto wa Yerusalemu mmewauzia Wayunani, mpate kuwahamisha mbali na mipaka yao. 7 Tazameni, nitawaamsha wapatoke mahali mlipowauza, nami nitawarudishia malipo yenu juu ya vichwa vyenu wenyewe. 8 Na mimi nitawauza wana wenu na binti zenu, na kuwatia katika mikono ya wana wa Yuda, nao watawauzia watu wa Sheba, taifa lililo mbali kabisa; kwa maana Bwana ndiye aliyesema neno hii. 9 Tangazeni haya kati ya mataifa; takaseni vita, waamsheni mashujaa; watu wa wa vita na wakaribie, na wapande juu. 10 Yafueni majembe yenu yawe panga, na miundu yenu iwe mikuki; aliye dhaifu na aseme, "Mimi ni hodari." 11 Fanyeni haraka, mjei, enyi mataifa yote, wa pande zote, jikusanyeni pamoja; na huko watelemshe mashujaa wako wote, Ee Bwana. 12 Mataifa na wajihimize, wakapande juu katika bonde la Yehoshafau; maana huko ndiko nitakakoketi niwahukumu mataifa yote yaliyo pande zote. 13 Haya! Utieni mundu, maana mavuno yameiva; njono, kanyageni; kwa maana shinikizo limejaa, mapipa nayo yanafurika, kwani uovu wao ni mwingi. 14 Makutano makubwa, makutano makubwa, wamo katika bonde la kukata maneno! Kwa maana siku ya Bwana i karibu, katika bonde la kukata maneno. 15 Jua na mwezi vimetiwa giza, na nyota zimeacha kuangaza. 16 Naye BWANA atanguruma toka Sayuni, atatoa sauti yake toka Yerusalemu, na mbingu na nchi zitetemeka; Lakini Bwana atakuwa kimbilio la watu wake, ngome ya wana wa Israeli (Yoeli 3:1-16).

Kwa kuendeleza wazo hilo, Mungu anazungumza juu ya "siku hizo" wakati wafungwa wa Yuda na Yerusalemu watarudishwa. Wakati hii ilitokea mwishoni mwa uhamisho wa Babeli, utimilifu wake wa mwisho ni wa baadaye. Wakati huo, Mungu ataingia katika hukumu na mataifa

waliotawanya watu Wake. Kwa Mungu, kuna tofauti kidogo kati ya siku moja na miaka elfu moja (2 Petro 3:8), kwa hivyo matukio ya nyakati za kale na matukio ya siku za mwisho za kisasa unahusiana sana. Hii ndio sababu Mungu anaweza kusema juu ya mambo ya mwisho katika muktadha wa kale. Anaunganisha yaliyopita na yajayo kwa kurejelea matendo za kale za Tiro, Sidoni, na Filistia anapozungumza juu ya urejesho wa Israeli wa baadaye. Hukumu zilizotangazwa dhidi ya mataifa hayo, wakati yalitimizwa katika historia, yanahusu mataifa ya wakati wa mwisho yanayofanya matendo ya wale maadui wa kale wa Israeli.

Mfano wa Isaya wa mataifa wanaoishi kwa amani umebadilishwa. Badala ya kufua panga zao ziwe majembe (Isaya 2:4), mataifa walioitwa kwenye bonde la Yehoshafati kwa hukumu wanaambiwa kufua majembe zao kuwa panga na kujiandaa kwa vita. Tena, “siku ya Bwana inakaribia. Kwamba hii ni siku ya mwisho ya Bwana ni hakika kwa sababu imeunganishwa na ishara za mbinguni na duniani (linganisha 2:30, 31 na 3:15,16).

Utukufu Wa Baadaye

17 “Hivyo ndivyo mtakavyojua ya kuwa mimi ndimi BWANA, Mungu wenu, nikaaye Sayuni, mlima wangu mtakatifu. Ndipo Yerusalemu utakapokuwa mtakatifu, wala wageni hawatapita ndani yake kamwe. 18 Tena itakuwa siku ile, ya kwamba milima itadondoza divai tamu, na vilima vitatiririka maziwa, na vijito vyote v ya Yuda vitatoa maj telei; na chemchemi itatokea katika nyumba ya BWANA na kulinyweshwa bonde la Shitimu. 19 Misri utakuwa ukiwa, na Edomu itakuwa jangwa tupu, kwa sababu ya dhuluma waliowatenda wana wa Yuda; kwa sababu wamemwaga damu isiyo na hatia katika nchi yao. 20 Bali Yuda atadumu milele, na Yerusalemu tangu kizazi hata kizazi. 21 Nami nitaitakasa damu yao ambayo sijaitakasa; kwa maana BWANA ndiye akaaye Sayuni” (Yoeli 3:17–21).

Hii ni picha tofauti kabisa na ile ya pigo la nzige na ukame wa sura ya kwanza na uvamizi wa kigeni wa sura ya pili. Mungu hayuko mbali tena na taifa lake, lakini anakaa Sayuni. Ibada kamili na ya shangwe imerejeshwa huko Yerusalemu, maadui wote wa Israeli wameshindwa, na ardhi zao zikirithi laana iliyowekwa hapo awali kwa nchi ya ahadi. Sayuni, kwa upande mwingine, ni paradiso halisi, inayofurika na baraka za kimwili na za kiroho.

Kurudi kwa Yesu Kristo hakutaleta tu hukumu kali kwa waovu, lakini italeta barika kwa wale wanaomrudia Mungu kwa toba ya moyo wote. Katika siku hiyo, Kristo atakusanya wazao waliotawanyika wa Ibrahimu, Isaka, na Yakobo, na kuwapa nchi ambayo Aliahidi kwa baba zao. Kisha, “mlima wa nyumba ya Bwana utawekwa imara juu ya milima, nao utainuliwa juu ya vilima; na mataifa yote watauendea makundi makundi. Na mataifa mengi watakwenda na kusema, Njoni, twende juu mlimani kwa BWANA, nyumbani kwa Mungu wa Yakobo; naye atatufundisha njia zake, nasi tutakwenda katika mapitio yake maana katika Sayuni itatoka sheria, na neno la Bwana katika Yerusalemu. Naye atafanya hukumu katika mataifa mengi, atawakemea watu wa kabila nyingi; nao watafua panga zao ziwe majembe, na mikuki yao iwe miundu; taifa halitainua upanga juu ya taifa lingine, wala hawatajifunza vita tena kamwe” (Isaya 2:2-4).

Hiyo ndio wakati ujao unashikilia Israeli na ulimwengu.

Lakini kitabu cha Yoeli sio hadithi tu ya kile kitakachotokea. Ni zaidi ya utabiri tu juu ya kile tunaweza kutarajia. Ni *wito wa toba!* Ujumbe huu kwetu imo ndani ya ushauri wa Mungu kwa

wasikilizaji wa awali wa Yoeli: “‘Na hata sasa,’ asema BWANA, ‘nirudieni kwa moyo wenu wote, kwa kufunga, na kwa kulia, na kwa kuomboleza; rarueni mioyo yenu na sio mavazi yenu.

Hivi ndivyo Mungu anavyotaka kutoka kwa kila mmoja wetu. Kumgeukia Yeye kwa kufunga na kulia kunamaanisha kutoa maisha yetu Kwake kabisa. Inamaanisha kujitolea kuwa donge la udongo linaloweza kufinyangwa na kutengenezwa na mikono ya Mfinyanzi Mkuu. Inamaanisha kukubali masharti Yake, kutii sheria Zake, kusujudu mbele ya Mfalme Aliyemteua kama Mtawala juu ya Israeli yote na ulimwengu, na *kumtumainia* Yeye bila kuyumba.

Hiyo, juu ya yote, ni ujumbe ambao Mungu anataka tujifunze kutoka kwa kitabu cha Yoeli.